

HARBIY TA'LIMDA SOFT KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Soxiboyev Zoyirjon Erkinovich*dotsent, podpolkovnik, Chirchiq OTQMBYU Taktika kafedrasida katta o'qituvchisi.*

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy harbiy ta'lim bilim yurtlarida kursantlar bilan harbiy-pedagogik ta'lim jarayonini olib borishda "Soft Skills" (yumshoq) ko'nikmalarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari, shuningdek kursantlarda ushbu ko'nikmalarni rivojlantirishning ahamiyatli tomonlari yoritib berilgan.

Tayanch so'zlar: psixologik xususiyat, bilim, qobiliyat, ko'nikma, "Soft Skills", ta'lim, tarbiya, jarayon, natija, rivojlanish, psixik holat, analiz, sintez.

Аннотация. В данной статье освещены социально-психологические особенности "Soft Skills" в процессе военно-педагогической подготовки курсантов высших военных учебных заведений, а также важные аспекты развития этих навыков у курсантов.

Ключевые слова: психологическая характеристика, знание, способность, навык, "Soft Skills", образование, обучение, процесс, результат, развитие, психическое состояние, анализ, синтез.

Annotation: In this article, the socio-psychological features of "Soft Skills" during the military-pedagogical training process with cadets at higher military educational institutions, as well as the important aspects of the development of these skills in cadets, are highlighted.

Keywords: psychological characteristic, knowledge, ability, skill, "Soft Skills", education, training, process, result, development, mental state, analysis, synthesis.

KIRISH

Dunyoda oliy harbiy ta'lim mazmunini takomillashtirish, bo'lajak yosh ofitserlarni tayyorlashda ularda mavjud bo'lgan "Hard Skills" qattiq ko'nikmalarni, "Soft Skills" yumshoq ko'nikmalari uyg'unlikda rivojlantirish va ularga ijtimoiy-psixologik yordam ko'rsatish. Harbiy-pedagogik ta'lim jarayonini integrativ mexanizmlarini takomillashtirishning metodik tizimini ishlab chiqish, vatanparvarlik tarbiyasi asosida kursantlarga yumshoq ko'nikmalarni harbiy kompetentlikdagi ahamiyatini ochib berish, hozirgi rivojlanish davri qurol-yaroq texnikasining eng takomillashgan jabhalariga bu ko'nikmalarni yutuqlarini tatbiq etish, shuningdek, umum-kasbiy, ixtisoslik hamda maxsus-harbiy tayyorgarlik fanlariga bog'lab o'qitish orqali harbiy sohaga keng joriy qilishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida kursantlarda "Soft Skills" yumshoq ko'nikmalarini rivojlantirish, harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida interaktiv dasturiy vositalardan foydalanish yo'llarini ishlab chiqish, o'qitishning integrativ metodik ta'minotini rivojlantirish oliy harbiy ta'lim muassasalarida yumshoq ko'nikmalarni mazmunini takomillashtirish orqali yuqori malakali harbiy mutaxassislarni tayyorlash borasidagi amaliy ishlar harbiy ta'lim sohasining jadal integratsiyalashuvini ta'minlamoqda¹.

Jahonda harbiy ta'lim-tarbiya jarayonini zamon talablari asosida rivojlantirish, jumladan oliy harbiy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan bo'lajak yosh ofitserlarda ularning individual psixologik xususiyatlarini hisobga olib, aynan ta'lim va tarbiya jarayonida kursantlarning harbiy

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. (23.09.2020) Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020., 03/20/637/1313-son.

va fuqarolik fanlarni o'zlashtirishi davomida "Soft Skills" yumshoq ko'nikmalarini rivojlantirish, bilim, malaka va ko'nikmalarini kamol toptirish zarurati tan olinmoqda. Qurolli Kuchlarni modernizatsiya qilish jarayonida bo'lajak mutaxassislarining yuksak yetakchilik boshqaruvchanlik darajasini yanada o'stirish, harbiy-kasbiy kompetentligini, axborot-kommunikativ va texnik layoqatini rivojlantirishda shuningdek "Soft Skills" yumshoq ko'nikmalarini rivojlantirish masalasiga Yevropa davlatlari, AQSH va Rossiya kabi rivojlangan xorijiy mamlakatlarda alohida e'tibor qaratilmoqda. Oliy harbiy ta'lim muassasalarida harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida kursantlarning harbiy kompetentligini yumshoq ko'nikmalar mazmunidagi, nazariy va amaliy masalalarini yechish, kasbiy, mantiqiy va Fedbeck (teskari aloqa), keng fikrlash qobiliyatlarini o'stirish usullarini ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Maqolaning dolzarb masalalaridan biri shuki, Respublikamizdagi mavjud oliy harbiy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan harbiy kadrlarni kelajakda yetuk ofitser qilib tayyorlashda, ularning individual-psixologik holatini hisobga olib, harbiy ta'lim va tarbiya berishda "Soft Skills" yumshoq ko'nikmalarini rivojlantirish, bu esa ularda kelajakdagi harbiy faoliyatida ulkan yutuq va marralarga erishishda asosiy omil bo'lishi nazarda tutilgan.

Hozirgi vaqtda Jahon tendentsiyalari bilan bog'liq holda, har qanday kasbiy sohada ham turli o'zgarishlar yuz bermoqda. Oliy harbiy bilim yurtining harbiy pedagoglari tomonidan kursantlarga tez o'zgaruvchan murakkab sharoitlarga moslashishga va professional faoliyatni samarali amalga oshirishga yordam beradigan yaxshi rivojlangan yumshoq ko'nikmalarga ega bo'lishni uchun bir qator say-harakatlar olib borilmoqda. Asosan, ko'plab tadqiqotlar qattiq qobiliyatlarni yoki kasbiy jihatdan muhim fazilatlarni o'rganishga qaratilgan bo'lsa, yumshoq ko'nikmalar ko'pincha muammoli o'rganish sohasidan tashqarida qoladi. Natijada "yumshoq malaka" tushunchasining psixologik mazmuni fanda yetarlicha ochib berilmagan. Biroq, ko'pchilik hali ham muvaffaqiyat kasbdagi professionallik darajasiga bog'liq deb o'ylaydi. Shu nuqtai nazardan, kursant tomonidan boshqalarni ishontira olmaslik, o'z fikrini ifoda eta olmaslik, o'z fikrlarini boshqalarga oshkora yetkaza olish kabi kasblar aro fazilatlar yo'qligi juda dolzarb ko'rinadi, kursant esa o'z sohasining eng zo'r mutaxassisdir. Ehtimol, boshqalar uni muvaffaqiyatli deb bilishlari mumkin emas. Shunday qilib, harbiy faoliyatda o'zini anglashni xohlaydigan kursantlarda professionallik emas, balki boshqalarga nisbatan ham - yetakchilik qilishda ham, o'zlariga nisbatan ham - o'zini tutish va samaradorligini boshqarishda samarali yetakchi bo'lish qobiliyati yo'q. Yetakchilik masalasini har tomonlama o'rganish shuni ko'rsatadiki, haqiqiy liderlar yuqori darajadagi hissiy intellektga ega.

Harbiy ta'limda kursantning shaxsiy psixologik xususiyati

Prezidentimiz, Qurolli Kuchlar Bosh Qo'mondoni Sh.M. Mirziyoyev "Armiyada ofitserlar, serjantlar va oddiy askarlarda yuksak ma'naviy fazilatlar, mustahkam iroda, Vatan taqdiri uchun mas'uliyat hisini kamol toptirish, harbiy jamoalarda sog'lom axloqiy-ruhiy muhitni shakllantirishga qaratilgan tarbiyaviy ishlar tizimini tubdan yaxshilash Qurolli Kuchlarimiz barcha bo'g'inlari komandirlarining alohida muhim vazifasidir" deb ta'kidlaganlaridek, bugun nafaqat jismonan baquvvat, balki ma'nan yetuk harbiy xizmatchilarni boshqarish uchun avvalo ofitser kadrlar yuksak saviyali bo'lishi talab etilmoqda. Yangi davr yoshlarini boshqarish uchun

esa birinchi navbatda yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirishda kursantning individual-psixologik holati va uning bilimlari asosiy ahamiyat kasb etadi².

Davlatimiz mudofaasini himoya qilishga qodir bo'lgan armiyani yetuk ofitser-ko'mondonlarsiz tasavvur qilish qiyin. Kursantlarni har tomonlama yetuk shaxslar qilib tarbiyalashda ularning "Soft" ko'nikmalarini shakllantirishda harbiy psixologiya fanining o'rni beqiyosdir. Harbiy psixologiyaga oid bilimlar va qonuniyatlarni o'zlashtirish ofitserlar faoliyatining muvaffaqiyatini ta'minlovchi mezonlardan biridir.

Oliy harbiy ta'limda soft ko'nikmalarni o'rgatish asrlar davomida muhim ahamiyatga ega edi. Bo'lajak yosh ofitserlar faqatgina jangovar tayyorgarlik bilan emas, balki samarali harbiy jamoa sifatida ishlash, muloqot qilish va qarorlar qabul qilish uchun zarur bo'lgan ijtimoiy va psixologik ko'nikmalarni ham o'zlashtirishlari kerak. Ushbu ko'nikmalarni oliy harbiy ta'limda kiritishning ijtimoiy psixologik jihatlarini chuqur tahlil qilish bilan boshlanadi.

Soft (yumshoq) ko'nikmalar, muloqot, jamoaviy ishlash, muammolarni hal qilish, yetakchilik va stressni boshqarish kabi shaxsiy va ijtimoiy o'zaro ta'sirlarni yaxshilashga yordam beradigan ko'nikmalardir. Harbiy muhitda soft ko'nikmalar jangovar samaradorlikni, jamoaviy ruhiy holatni va umuman harbiy xizmatning muvaffaqiyatini oshiradi.

Ijtimoiy-psixologik o'zaro bog'liqlik:

Harbiy ta'limning ijtimoiy psixologik tomonlari soft ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

1-rasm. Psixologik munosabat

Harbiy jamoaviy dinamika: harbiy birliklar jamoaviy dinamikaga asoslangan, shuning uchun muloqot, ishonch va bir-birini qo'llab-quvvatlash kabi soft ko'nikmalar g'alaba qozonish uchun muhimdir.

Yetakchilik va izchillik: yetakchilikni rivojlantirish, qaror qabul qilish, motiv berish va jamoani ilhomlantirish soft ko'nikmalarni talab qiladi.

stressni boshqarish: harbiy muhit stressli bo'lishi mumkin, shuning uchun stressni boshqarish, o'zini nazorat qilish va boshqalarga yordam berish muhim soft ko'nikmalardir.

Soft (yumshoq) ko'nikmalarni rivojlantirish usullari:

amaliy mashg'ulotlar: harbiy-o'yin, modulyatsiya va simulyatsiya vositalaridan foydalangan holda olib boriladigan mashg'ulotlar soft ko'nikmalarni haqiqiy hayot vaziyatlarida amaliy ravishda o'rganish imkonini beradi.

kursant ko'nikmalari: kursantlar nazariy va amaliy mashg'ulotlar davomida soft ko'nikmalarni o'rgatish bo'yicha o'zlarini o'qitish orqali samarali muloqot, yetakchilik va motivatsiya texnikalarini qo'llashi mumkin.

psixologik yordam: psixologik yordam soft ko'nikmalarni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Stressni boshqarish, o'zini tutish va jamoada muammolarni hal qilishga yordam beradi.

Kursantning muhim psixologik sifatleri:

1. Ma'lum jamiyat a'zosi:
2. Ma'lum jamoaga mansub:
3. Muayyan bir faoliyat turi bilan shug'ullanadi.

² Mirziyoyev, Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatining kundalik faoliyati bo'lishi kerak. - T. "O'zbekiston", 2017. - 102 b.

4. Atrof-muhit va voqelikka nisbatan o'z munosabatiga ega.
5. O'ziga xos individual xususiyatlariga ega.
6. O'zini anglab yetganligi.
7. Individuallik.
8. Faollik.
9. Ijtimoiy aloqa tizimiga qo'shilganlik.

Individuallik deganda, insonning (kursant)ning shaxsiy psixologik xususiyatlarining betakror birikmasi tushuniladi. Individuallik tarkibiga xarakter, temperament, psixik jarayonlar, holatlar, hodisalar, hukmron xususiyatlar yig'indisi, iroda, faoliyatlar motivlari, inson maslagi, dunyoqarashi, iqtidori, har xil shakldagi reaksiyalar, qobiliyatlari va shu kabilar kiradi. Psixik xususiyatlarning birikmasini aynan o'xshash tarzda aks ettiruvchi inson mavjud emas. Odam jamiyatda turli guruhlar faoliyatida qatnashar ekan, ko'pincha, ularda har xil vazifalarni (funktsiyalarni) bajaradi, o'zaro hech bir o'xshamagan rollarni ijro etadi³.

2-rasm. Psixologik o'rganish

O'zbek harbiy va haqiqiy ofitser shaxsiyatining asosiy xususiyatlari :

- o'z xalqiga sodiqligi;
- vatanga muhabbat va uning oldidagi burchini chuqur his etishi;
- qo'lda qurol bilan Vatan va xalqni himoyasiga hamisha shay turishi;
- yuksak bilim va harbiy ko'nikma malakasining shakllanganligi;
- ma'naviy –ruhiy barkamollik.
- qo'l ostidagi shaxsiy tarkibni har qanday vaziyatda mohirona boshqara oladigan yetuk ofitser.

Ofitserlar(komandir, tarbiyachi) Vatanimizning haqiqiy himoyachilari bilan ishlaydilar. Hozirgi yosh kursantlardan ofitserga xos bo'lgan shiddatkorlik, faollik, harbiy jonbozlik, qahramonlik ko'rsatishga intilish, hamisha yangilikka intilish, orzuga intilish, hamisha yaxshi tomonlarni ko'ra bilish, yaxshi taassurot qoldirish, doimo nohaqlikka qarshi kurashish kabi xususiyatlar talab etiladi. Shunday ekan, kursant o'quv-tarbiya jarayonida qo'l ostidagilarni shaxsiy jihatlarini ham mukammal o'rganishi va shu nuqtai nazardan ularga yondashishi uning faoliyatini yengillashtiradi.

Bo'lajak ofitser shaxsining psixik xususiyatlari:

Bunga harbiy xizmatchining faqat o'ziga-gina xos bo'lgan individual xususiyatlari kiradi. Bularga ularning temperamenti, xarakteri, qobiliyati kiradi. Ofitserning psixik holatlari: Bularga vaqtinchalik tez o'tadigan harbiyda kechadigan psixik holatlar kiradi. Bunday holatlar ofitserning shaxsiy hayoti, ish jarayonidagi voqea-hodisalar natijasida yuzaga keladi.

³ Поваренков Ю. П. Shaxsning kasbiy rivojlanishi psixologiyasi muammolari/ Yu. P. Povarenkov.

Psixik holatlar 2 guruhga ajratiladi:

Yaxshi (o'ziga ishonch, sergak, ko'tarinki, tayyorlik, faol va boshq)

3-rasm. Psixologik holat guruhlanishi

Yomon (o'ziga ishonmaslik, ikkilanish, qahr, nafrat)

Kursant shaxsiyatining psixologik tuzilmasi tarkibi bir-biri bilan uzviy bog'liq, birini ikkinchisidan ajratib bo'lmaydi. Ammo, ularning har biri kursantning individual shaxsiyatidan kelib chiqadi.

Shu ma'noda, bo'ysunuvchilarning ruhiyatini o'rganish va bilish ofitser faoliyati uchun juda muhim hisoblanadi. Chunki har bir harbiy xizmatchining individual psixikasi uning qanday faoliyat ko'rsatishini belgilaydi. Jang sharoitida, harbiy tayyorgarlikda ularning tabiatidan kelib chiqib vazifalar berishga qo'l keladi. Shunga ko'ra ularga vazifalar berilsa, natijasi ancha ijobiy bo'ladi⁴.

Demak, shaxsiy tarkib va harbiy jamoalar haqida psixologik bilimlarga ega ofitser bo'ysinuvchilarga siyosiy, jangovar va ruhiy jihatlarni o'rgatishi oson bo'ladi. Bu esa ofitser faoliyatida "Soft" ko'nikmaning rivojlanganlik darajasini anglatadi. Bu ko'nikmalar ofitser faoliyatida muhim rol o'ynaydi. Bunga psixologik yondashish aynan asosiy ahamiyat kasb etadi.

Ofitser o'zining harbiy faoliyatida quyidagi xususiyatlarni o'zida mujassam etsa u albatta yumshoq ko'nikmalarning asosiy mezonlari bilan faoliyat olib borgan bo'ladi.

Bunda "Soft" ko'nikmalarning individual-psixologik xususiyatlari quyidagilar:

- analiz
- sintez
- taqqoslash
- abstraksiya(mavhumlashtirish)
- umumlashtirish
- konkretlashtirish.

Analiz shunday aqliy jarayonki, bunda butun bir predmet yoki voqelik fikran tarkibiy qismlarga ajratilib, uning xususiyatlari, tuzilishi, sifati va o'ziga xos jihatlari tahlil etiladi. Bunga misol qilib komandir o'z faoliyatida dala o'quv mashg'ulotini rejalashtirishda uni turli bosqichlarga ajratishni aytish mumkin.

Sintez esa analizga teskari operatsiya bo'lib, uning vositasida analiz jarayonida aniqlangan predmet va hodisalar o'rtasidagi aloqadorliklar asosida alohida qismlar bir butun qilib birlashtiriladi. Ular orasida qanday aloqadorlik bor, nima ularni birlashtirib turadi, birining ikkinchisidan afzal tomonlari aniqlanadi. Analiz va sintez biri ikkinchisi bilan chambarchas bog'lik jarayon. Ofitser o'z faoliyat jarayonida analizdan sintezga sintezdan analizga o'tib turadi. Bu obyektini alohida qismlarini ham, ularni birgalikdagi holatini ham mukammal bilishga imkon beradi.

Qiyoslash ma'lum narsalarni o'xshash va farqli jihatlarni aniqlash maqsadida noma'lumlari bilan taqqoslashdir. Aynan taqqoslash yordamida subyekt o'rganayotgan obyektini yaxshiroq

4 Герман Греф Г., Гришаков М., Мацоцкий С. "Soft Skills: гибкость, а не мягкость".<https://www.newtonew.com.> (2017).

tasavvur qiladi. Harbiy jamoada o'qish, xizmat va harbiy intizomni mustahkamlash yakunlarini sarhisob qilishda ushbu operatsiyadan foydalaniladi. Ushbu usul orqali qaysi guruh yoki kursant ilg'or yoki aksincha, qoloq ekanligi aniqlanadi.

Abstraksiyalash(mavhumlashtirish) narsa va hodisalarning umumiy bor belgilarini, xususiyat yoki sifatlarini fikran ajratib olish xususiyatidir. Bunda ajratib olingan asosiy jihatlar tahlil etiladi.

Umumlashtirish bu ma'lum sinfga xos obyektlarning umumiy belgilari asosida o'rganish imkonidir. Umumlashtirish noma'lum obyektini ma'lum obyekt bilan o'xshash jihatlari orqali o'rganish xususiyatidir. Masalan, avtomat, to'pponcha, pulemyot kabilarga xos belgilar "qurol" tushunchasi bilan umumlashtiriladi.

Konkretlashtirish(muayyanlashtirish) umumiy, mavhum belgi yoki xususiyatlarni yakka obyektlarga tatbiq qilish bilan ifodalanadigan aqliy operatsiya. Bunda umumiy belgi aniq predmet asosida konkretlashtiriladi⁵.

Rivojlanishning muayyan yo'nalishlarini ongli ravishda tanlab, kursant o'zi tanlagan rivojlanish maqsadlariga erishish bilan bog'liq vaziyatlar va harakatlarga ko'proq e'tibor bera boshlaydi. Kursant maqsadli ravishda o'ziga kerak bo'lgan yo'nalishda rivojlanish uchun zarur bo'lgan tajribani olishga harakat qiladi. Shunday qilib, u hayot oqimi bilan bormaydi, balki rejalashtirilgan qadamlardan ham, kasbiy faoliyatida paydo bo'ladigan yangi imkoniyatlardan ham foydalanib, xohlagan joyga harakat qiladi.

Bo'lajak ofitserning rivojlanishiga nima to'sqinlik qiladi:

harbiy ma'lumotlarni qayerda, nima uchun va qanday ishlab chiqishni bilmaslik:

noaniq va real bo'lmagan rejalar;

hozirgi ishda va umuman hayotda biror narsani o'zgartirishga tayyor emasligi; o'z harakatlaringiz va ularning natijalari haqida o'ylash uchun izlanish va vaqt topish istagi yo'qligi;

o'z harakatlarining muvaffaqiyati haqida fikr bildirishga qiziqishning yo'qligi.

Ushbu asosiy vazifalarga javob berish maqsadida siz bilan biz quyidagi ko'nikmalarni asosiy mohiyatini tushunib olishimiz zarur, zero bu ko'nikmalar orqali harbiy kadrlarni tayyorlashda va ularning kelajakdagi harbiy faoliyatiga ijobiy ta'sir qilsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

Shunday qilib, ko'nikmalarining ikki turi mavjud:

"Soft Skills" yumshoq ko'nikmalar;

"Hard Skills" qattiq ko'nikmalar.

Birinchisi, ko'pgina hayotiy vaziyatlarda sizga foydali bo'lgan ijtimoiy-psixologik ko'nikmalar: muloqot, yetakchilik, jamoa, jamoatchilik, "fikrlash" va boshqalar.

Ikkinchisi - kasbiy bilim va ko'nikmalar: ular sizga harbiy faoliyatda va ish jarayonlarini amalga oshirishda kerak bo'ladi. Ko'nikmalarni rivojlantirish uchun siz to'g'ri vositalarni tanlashingiz kerak (va bitta emas, balki ikkita yoki uchta). Masalaning uchinchi tomoni ham bor - shaxs. Bunda biz o'zimizni o'rab turgan dunyoga, odamlarga, muvaffaqiyatga, mag'lubiyatga, maqsadlarga va hokazolarga nisbatan shaxsiy xususiyatlar va munosabatlar to'plamini tushunamiz. Agar biror kishi tayyor bo'lmagan shaxsiyatga ega bo'lsa, hech qanday qobiliyat sizni qutqara olmaydi.

Ayni paytda xalqaro nufuzli eksportlar tomonidan harbiy-ta'lim pedagogik jarayoniga ikki xil ko'nikmalarni uyg'un joriy etish taklif etilmoqda. Bular "Hard skills"-(ingliz. "qattiq" malaka)

⁵ Поваренков Ю. П. Shaxsning kasbiy vazifalarini identifikatsiyalash va tasniflashda tizimogenetik yondashuv 2016.

kasbiy malakalar hamda “Soft Skills”-(ingliz. “Yumshoq moslashuvchan” malaka) universal kompetensiyalar⁶.

“Hard Skills”- malaka darajasini aniqlash va o‘lchash mumkin bo‘lgan bilimlar majmui sifatida (matnni kompyuterda terish malakasi, avtomobilni boshqarish ko‘nikmasi, ingliz tilida gapirish, matematik bilim, kompyuter dasturlaridan foydalanish ko‘nikmasi), “Soft Skills” aniq va umumiy o‘lchov birligiga ega bo‘lmagan moslashuvchan, egiluvchan malakalar (kreativlik, jamoada ishlash ko‘nikmasi, hissiy barqarorlik va hokazo) sifatida qayd etilmoqda.

“Hard Skills”- “qattiq” malakaga ega bo‘lish uchun muayyan kasb bo‘yicha aniq bilim zarur bo‘ladi va bu ko‘nikmalarning mavjudligi imtihon o‘tkazish orqali aniqlanadi.

“Soft Skills”- “yumshoq” kompetensiyalar (ijodkorlik, muloqotga kirishishi layoqati, tanqidiy fikrlash va hokazo) esa ko‘p hollarda inson xarakteri hayotiy tajribasi bevosita bog‘liq bo‘lganligi sababli shaxsiy fazilat, qobiliyat va ko‘nikmalar majmuasi sifatida talqin etiladi.

“Soft Skills”- tushunchasi tadqiqot predmeti (ob‘ekti) sifatida ilmiy muomilaga kirishi ilk marta 1959-1972 yillarda AQSh armiyasi shaxsiy tarkibini tayyorlash jarayonidagi islohotlar bilan bog‘liq. Harbiylarning shaxsiy va jangovar kompetensiyalarini shakllantirish bo‘yicha tadqiqotlarga rahbarlik qilgan psixolog, ehtiyojlar nazariyasi muallifi, mavzular bo‘yicha apperseptiv testlarni baholashning yangi metodikasini ishlab chiqqan professor Devid Makkleland AQSh davlat departamenti xizmatiga xodimlarni tanlash jarayonida ilk marta “yumshoq” (Soft) kompetensiyalar va ularni baholash tushunchasini qo‘llaydi⁷.

Maqolaning qaymoq joyi shuki oliy harbiy ta‘lim bilim yurtlarida tahsil olayotgan bo‘lajak yosh ofitserlarda “Soft Skills”- “yumshoq” ko‘nikmalarni rivojlantirishning individual-psixologik xususiyatlarini quyidagilarni asosiy mezonlarni misol keltira olsak bo‘ladi, bular:

Komunikativ qobiliyat: bo‘lajak ofitserlarning o‘z qo‘l ostidagi shaxsiy tarkib bilan samarali aloqa o‘rnatish qobiliyati, harbiy jamoa bilan ishlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda komandir o‘z fikrlarini aniq va ravshan ifodalash, shaxsiy tarkibni tinglash va konstruktiv muloqot olib borishni o‘z ichiga oladi.

Liderlik: harbiy-pedagogik ta‘lim jarayonida liderlik qobiliyatlari rivojlantiriladi. Liderlik, harbiy jamoa a‘zolarini rag‘batlantirish, ularni maqsadlarga yo‘naltirish va yuzaga kelgan muammolarni hal qilishda muhim rol o‘ynaydi.

Emotsional intellekt: emotsional intellekt, bo‘lajak ofitser avvalo o‘zi, shaxsiy tarkibini his-tuyg‘ularini tushunish va ularga mos ravishda javob berish qobiliyatini o‘z ichiga oladi. Bunda ofitser stressli vaziyatlarda samarali ishlashi uchun yordam beradi.

Shaxsiy ma’suliyat va etika: harbiy-pedagogik ta‘lim jarayonida bo‘lajak ofitserlarni yetuk harbiy kadr qilib tayyorlashda o‘z kasbiga ma’suliyatli bo‘lish, o‘zining funksional vazifalarini bajarishda etik prinsiplarga rioya qilish muhim ahamiyatga ega. Bu harbiy jamoaga bo‘lgan munosabatini belgilaydi.

Maslahat berish va muammoni hal qilish: bo‘lajak ofitserlarda yumshoq ko‘nikmalarni rivojlantirish jarayonida ularning faoliyatida yuzaga kelgan muammolarni aniqlash va ularni hal

⁶ Daniel Goleman. “Emotsional intellekt: nima uchun u hayotimizdagi eng muhim ko‘nikma”. Emotsional intellekt haqidagi klassik asar.

⁷ Daniel Goleman. “Emotsional intellekt: nima uchun u hayotimizdagi eng muhim ko‘nikma”. Emotsional intellekt haqidagi klassik asar.

qilishda samarali yondashuvlarni rivojlantirishga yordam beradi. Bu harbiy jamoa a'zolari bilan o'zaro hamkorlikda ishlashni talab etadi.

Kritik fikrlash: kritik fikrlash qobiliyati, bo'lajak yosh ofitserlarda, ma'lumotlarni tahlil qilish va muammolarni hal qilishda muhimdir. Bu esa bo'lajak ofitserlarning strategik fikrlashini rivojlantiradi.

Umumiy qilib aytganda "Soft Skills"- "yumshoq" ko'nikmalar bo'lajak ofitserlarning professional rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi va ularning ijtimoiy-psixologik xususiyatini shakllantiradi.

XULOSA

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki bo'lajak yosh ofitserlarni harbiy faoliyatga tayyorlashda va ularda "Soft Skills"- "yumshoq" ko'nikmalarni rivojlantirishda ularning individual-psixologik xususiyatlari muhim ahamiyat kasb etadi, chunki bu ko'nikmalarning asosiy negizida bo'lajak yosh ofitserlarning ijtimoiy, emotsional, va kommunikativ qobiliyatlarini o'z ichiga qamrab oladi. Shu asosda individual-psixologik xususiyatlari haqida quyidagi xulosalarni keltirish mumkin:

Birinchiidan: bo'lajak yosh ofitserlarni yetuk harbiy kadr bo'lib rivojlanishida eng avvalo psixologik nuqtai nazarda olsak, emotsional intellekt asosiy ahamiyat kasb etadi, zero bunda komandir o'zi va qo'l ostidagi shaxsiy tarkibni his-tuyg'ularini tushunish, ularga munosabat bildirish va turli xildagi vaziyatlarga moslashuvchan qobiliyatiga ega bo'lishi kerak.

Ikkinchiidan: bo'lajak yosh ofitserlarda kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish muhim o'rin tutadi, chunki bu ko'nikmalar orqali kursant turdi xil mavzularda ma'ruzalar, muloqot va fikr almashishda samarali bo'lishi uchun aniq kommunikativ qobiliyatlari talab etiladi. Bu o'z navbatida, kursantning barcha o'z fikrlarini yetkaza olish qobiliyatini mustahkamlaydi.

Uchinchiidan: kursantlarda harbiy jamoa bilan ishlash "Soft Skills"- "yumshoq" ko'nikmalar harbiy jamoa bilan ishlash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Qo'l ostidagi shaxsiy tarkib bilan va ular o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlash, hamkorlik qilish va umumiy maqsadlarga erishish uchun harbiy jamoa bilan ishlash muhim.

To'rtinchiidan: bo'lajak yosh ofitserlarda o'zaro ma'suliyat va ishonch tuyg'ularini shakllantirish orqali "Soft Skills"- "yumshoq" ko'nikmalarni rivojlantirishda ma'suliyatli bo'lish va boshqalarga ishonch bildirish muhim. Bu esa harbiy jamoa o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni mustahkamlashga yordam beradi.

Beshinchiidan: kursantlarda mavjud muammolarni hal qilish qobiliyati, bu esa kursantlar tomonidan yuzaga kelgan muammolarni aniqlash, uni tahlil qilish va samarali yechimlar topish qobiliyati ham yumshoq ko'nikmalarni rivojlantirishga asosiy poydevor hisoblanadi.

Oltinchiidan: bo'lajak ofitserlarimizda harbiy-pedagogik ta'lim jarayonida ularda Fedbeck (teskari aloqa) ko'nikmalarini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bu ko'nikmalar orqali kursant o'z-o'zini tanqid qilish, nazorat qilish, o'z qo'l ostidagi shaxsiy tarkibi orasidan, o'zini xati-harakatlarini o'rganish imkonini beradi. Bu esa bevosita kursant faoliyatida yuqoriga o'sish sura'tlari sezilib boradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. (23.09.2020) Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 24.09.2020., 03/20/637/1313-son.
2. Mirziyoyev, Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik har bir rahbar faoliyatining kundalik faoliyati bo'lishi kerak. - T. "O'zbekiston", 2017. - 102 b.

3. Поваренков Ю. П. Shaxsning kasbiy rivojlanishi psixologiyasi muammolari/ Yu. P. Povarenkov.
4. Герман Греф Г., Гришаков М., Мацоцкий С. “Soft Skills: гибкость, а не мягкость”.<https://www.newtonew.com>. (2017).
5. Поваренков Ю. П. Shaxsning kasbiy vazifalarini identifikatsiyalash va tasniflashda tizimogenetik yondashuv 2016.
6. Daniel Goleman. “Emotsional intellekt: nima uchun u hayotimizdagi eng muhim ko‘nikma”. Emotsional intellekt haqidagi klassik asar.
5. Stephen Covey. “7 ta odatli muvaffaqiyatli odamlar” Shaxsiy va professional rivojlanish uchun muhim tamoyillarni bayon qiladigan asar.
6. Волкова М. Э. Pedagogik ixtisoslik talabalarida yumshoq ko‘nikmalarni shakllantirish: nazariy tahlil 2017.
7. Давидова В. Tinglash, gapirish va muzokaralar olib borish: yumshoq ko‘nikmalar nima va ularni rivojlantirish Elektron <http://theoryandpractice.ru/posts/soft-skills>.
8. Карпов А. В. Faoliyatning kasbiy muhim sifatlari tushunchasi.
9. Поваренков Ю. П. Shaxsning kasbiy rivojlanishi psixologiyasi muammolari/ Yu. P. Povarenkov.
10. Поваренков Ю. П. Shaxsning kasbiy vazifalarini identifikatsiyalash va tasniflashda tizimogenetik yondashuv 2016.